

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนที่ได้รับการคุ้มครองในระดับกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศหลายประเทศ โดยมีเป้าหมายของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือการให้มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกไม่ว่าจะเป็นที่ใด ประเทศใด ย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ เพศ เพศสภาพ วิธีทางเพศ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม การศึกษาอบรม และความคิดเห็นทางการเมือง รวมถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ในระหว่างอยู่ในครรภ์ของหญิงและภายหลังจากตายด้วย สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะแสดงถึงความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของการเป็นมนุษย์ของทุกคนซึ่งในทางระหว่างประเทศมีการคุ้มครองที่ชัดเจนในรูปแบบของกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights, 1948 (พ.ศ. 2491)) เป็นกฎหมายที่กำหนดแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองมนุษย์สำหรับประเทศภาคีสหประชาชาติจะได้นำไปอนุวัติการกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสหประชาชาติที่ยอมรับการนำกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศฉบับนี้ไปตราไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยตราเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 4 และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับต่อมาอีก 2 ฉบับ คือ ฉบับพุทธศักราช 2550 และฉบับพุทธศักราช 2560 เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยตระหนักในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของปวงชนชาวไทย

ปัญหาที่ประเทศไทยต้องเผชิญอยู่ในเรื่องการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ มีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐเองโดยการอ้างถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ กับการละเมิดของคนในครอบครัว ในกรณีที่เป็นเด็ก และการละเมิดจากการค้ามนุษย์และการใช้แรงงาน รวมทั้งการทำผิดอาญาอื่น ซึ่งล้วนแล้วแต่จะเป็นการกระทำที่ถือว่ามี การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ด้วย และแม้ว่าจะมีการเรียกร้องใด ๆ ในการยุติหรือมิให้มีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ก็ไม่มีการดำเนินการ

ใด ๆ ในลักษณะของการคุ้มครองหรือการนำผู้กระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปลงโทษ จึงน่าจะเป็นปัญหาของความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายมหาชน ระหว่างประเทศที่มีบทบัญญัติชัดเจนให้มีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ก็ไม่สามารถจะปฏิบัติได้ ปัญหาเช่นนี้มาจากสาเหตุของการไม่มีกฎหมายเฉพาะในระดับพระราชบัญญัติที่จะเป็นฐานกฎหมายสำหรับการฟ้องร้องให้ผู้ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด และไม่ว่าจะมีกฎหมายอื่นสำหรับลงโทษผู้ละเมิดตามกฎหมายนั้น ๆ ในกรณีที่บางการกระทำเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่แฝงอยู่ในความผิดอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติไว้

การที่จะทำให้ผู้ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องรับผิดชอบนั้น การวิจัยจึงได้ศึกษาและวิจัยจนกระทั่งได้คำตอบในประเด็นที่จะให้มีอยู่ในกฎหมายที่จัดทำขึ้นมาเพื่อให้เป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การวิจัยได้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ในบทที่ 3 ประกอบด้วย การวิจัยเอกสารที่เป็นกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นกฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations : UN Charter, 1945 (พ.ศ. 2488)) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR, 1948 (พ.ศ. 2491)) อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (The European Convention on Human Rights and Fundamental Freedom : ECHR, 1950 (พ.ศ. 2493)) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR, 1966 (พ.ศ. 2509)) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR, 1966 (พ.ศ. 2509)) และปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration : AHHR, 2012 (พ.ศ. 2555)) ประกอบกับกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนไม่ว่าจะเป็นกฎหมายของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ และกฎหมายไทย ประกอบกับปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรที่เกี่ยวข้อง ตามประเด็นที่กำหนดไว้ การมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ ที่ให้ประชากรผู้มีส่วนได้เสียได้ร่วมกันออกแบบประเด็นที่จะนำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบ และการรับฟังความคิดเห็นต่อคำตอบของการวิจัยและกฎหมายต้นแบบที่จัดทำขึ้นมานั้นทำให้การวิจัยได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุป และอภิปรายผล ดังนี้

1. สรุป

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดของนักปรัชญาสำนักกฎหมายธรรมชาติ (School of Natural Law) ตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ที่มีแนวคิดว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีที่รัฐพึงจะต้องให้การคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งประเทศไทยได้นำแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มานำใช้ในการในกฎหมายสูงสุดของประเทศ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยปรากฏชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 4 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็มีบทบัญญัติเช่นกันในมาตรา 4 ในปัจจุบันเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในมาตรา 4 กำหนดว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” และหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 ถึงมาตรา 49 ที่สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้รับรองสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของปวงชนชาวไทย แต่ที่เป็นปัญหาก็คือจากสถานการณ์ปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของไทย ปรากฏว่ามีรูปแบบในการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่หลากหลายวิธี โดยมีการกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวด้วยวาจา การแสดงกริยา หรือการกระทำอื่นใด อันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นถูกลดทอนคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ หรือที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย จิตใจ ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพของมนุษย์ เช่น การค้ามนุษย์ การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ในการสลายการชุมนุมทางการเมือง การบังคับใช้แรงงาน เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กลับไม่ลดลง แต่ทวีความรุนแรงและเพิ่มรูปแบบของการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเหตุผลหนึ่งที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจากไม่มีพระราชบัญญัติที่ได้กำหนดรายละเอียดในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีองค์ประกอบการกระทำผิดฐานละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เอาไว้ไม่ว่าจะเป็นการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยตรงหรือเป็นการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่แฝงอยู่ในการกระทำผิดตามกฎหมายเฉพาะอื่นที่มีโทษทางอาญา ทั้งที่ เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานในงานประมง พ.ศ. 2562 เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนที่กฎหมายปัจจุบันยังไม่ได้ให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เลย คือ การคุ้มครองคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของเด็กที่อยู่ในระหว่างขั้นตอนการใช้เทคโนโลยีช่วยในการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์จนถึงอยู่ในครรภ์ของหญิง

ที่ยังไม่มีสภาพบุคคล และศพได้สิ้นสภาพบุคคลไปแล้ว ตามแนวคิดของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 ที่กำหนดว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย” กฎหมายจึงมองว่าทั้งสองกรณีข้างต้นไม่มีสภาพเป็นบุคคลตามกฎหมาย ทั้งนี้ ความเป็นจริงทั้งสองกรณีตามกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศได้ให้การคุ้มครองความเป็นมนุษย์เอาไว้ ซึ่งข้อสรุปการวิจัยได้โครงสร้างกฎหมายต้นแบบ 4 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 คำนิยาม ประเด็นที่ 2 ลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน ประเด็นที่ 3 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประเด็นที่ 4 บทกำหนดโทษ โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 คำนิยาม

การที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานโดยกฎหมายได้นั้น จำเป็นที่จะต้องมีการให้คำนิยามเพื่อที่จะแสดงถึงความหมายที่ชัดเจนของถ้อยคำในกฎหมาย อันจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่กฎหมายได้กำหนดความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งข้อสรุปของคำนิยามที่ได้มาและนำไปสู่การจัดทำกฎหมาย คือ

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายความว่า คุณค่าของความเป็นมนุษย์ทุกคนที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ เพศ เพศสภาพ วิถีทางเพศ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม การศึกษาอบรม และความคิดเห็นทางการเมือง โดยทุกคนต้องได้รับการเคารพอย่างเสมอภาคกัน รวมถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ก่อนคลอดและภายหลังจากตายด้วย

“สิทธิขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า สิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนพึงมีอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ เพศ เพศสภาพ วิถีทางเพศ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม การศึกษาอบรม และความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งเป็นสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย ที่รัฐธรรมนูญได้รับรองและคุ้มครองไว้

“การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายความว่า การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวด้วยวาจา การแสดงกิริยา หรือการกระทำอื่นใด รวมถึงการละเว้นหรือการงดเว้นกระทำการอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกลดทอนคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเสียหายอันเป็นผลปกติจากหรือสืบเนื่องจากการลงโทษทั้งปวงที่ชอบด้วยกฎหมาย

“การลดทอนคุณค่า” หมายความว่า การลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ การดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น หรือการกระทำใด ๆ ต่อผู้อื่น โดยการด้อยค่าเสมือนผู้นั้นมิใช่มนุษย์

“วิถีการดำรงชีวิต” หมายความว่า การกำหนดแนวทางการใช้ชีวิตของตนที่เป็นกิจวัตรประจำวันของแต่ละบุคคลที่มีรูปแบบเป็นไปตามประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม การอบรมศึกษาของบุคคลนั้น ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล รวมไปถึงได้รับการแต่งตั้ง อนุญาต สนับสนุน หรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจจากรัฐ หรืออยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐ โดยตรงหรือโดยปริยายจากผู้มีอำนาจรัฐให้ดำเนินการตามกฎหมาย

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และให้หมายความรวมถึงคู่สมรส คู่ชีวิต ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้ซึ่งอยู่กินฉันสามีภริยาซึ่งมิได้จดทะเบียนสมรส ผู้อุปการะและผู้อยู่ในอุปการะของผู้ถูกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมไปถึงผู้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหาย

“องค์กรตุลาการ” หมายความว่า ศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลทหาร

“ความร้ายแรง” หมายความว่า การก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นที่มีลักษณะศักดิ์กันศักยภาพของชีวิต และขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ประเด็นที่ 2 การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานมีความสำคัญต่อการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะใช้ในการดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยมีองค์ประกอบการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน สรุปได้ คือ

1) การกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวด้วยวาจา การแสดงกิริยา หรือการกระทำอื่นใด รวมถึงการละเว้นหรือการงดเว้นกระทำการอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกลดทอนคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย จิตใจ ทรัพย์สิน ทางทำมาหาได้ วิถีการดำรงชีวิต และเสรีภาพของมนุษย์ที่มีความร้ายแรง รวมถึงเป็นความผิดแฝงในความผิดฐานการก้ำมนุษย์ แรงงาน การสลายการชุมนุม สาธารณะ และฐานความผิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้นั้นกระทำผิดฐานละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

โดยมีข้อยกเว้น คือ

การดำเนินการตามคำพิพากษาขององค์กรตุลาการ หลังจากที่บุคคลนั้นถูกตัดสินว่ามีความผิดตามที่กฎหมายกำหนดโทษไว้ หรือเป็นการกระทำที่เป็นผลมาจากการใช้กำลังนั้น เป็นไปโดยความจำเป็น ดังนี้

- (1) เพื่อป้องกันบุคคลใด ๆ จากความรุนแรงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- (2) ในกรณีการจับกุมโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือการป้องกันการหลบหนีของบุคคลผู้ถูกคุมขังโดยชอบด้วยกฎหมาย
- (3) ดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมายเพื่อดำเนินการระงับเหตุจลาจลหรือการก่อความวุ่นวาย

การละเว้นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กรณีอื่นจะกระทำมิได้

2) การกระทำละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน คือ การกระทำการใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวด้วยวาจา การแสดงกริยา หรือการกระทำอื่นใด รวมถึงการละเว้นหรือการงดเว้นกระทำการ อันเป็นเหตุให้กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิที่ไม่ต้องรับโทษหรือรับโทษหนักขึ้นเมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ สิทธิที่จะไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว สิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก สิทธิในการรับทราบข้อมูลข่าวสารของทางราชการ สิทธิชุมชน สิทธิของผู้บริโภค สิทธิได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐ สิทธิการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของผู้ด้อยโอกาส เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง และสิทธิและเสรีภาพอื่นที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติห้ามไว้ รวมถึงเป็นความผิดแฝงในความผิดฐานการค้ำมนุษย์ แรงงาน การสลายการชุมนุมสาธารณะ และฐานความผิดอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ผู้นั้นกระทำผิดฐานละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน

โดยมีข้อยกเว้น คือ

(1) การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัตินี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะหรือในขณะที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ โดยต้องไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ เพศ เพศสภาพ วิถีทางเพศ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทาง

เศรษฐกิจหรือสังคม การศึกษาอบรม และความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

- (3) ข้อยกเว้นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานต้องมีใช้สิทธิและเสรีภาพ ดังต่อไปนี้
- (3.1) สิทธิในการกำหนดเจตจำนงและสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรี
 - (3.2) เสรีภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนภายใต้กฎหมาย
 - (3.3) สิทธิและเสรีภาพในการมีชีวิต
 - (3.4) สิทธิที่จะไม่ถูกรุกราน
 - (3.5) สิทธิที่จะไม่ถูกลงเป็นทาส
 - (3.6) สิทธิที่จะไม่ถูกจำคุกจากการไม่อาจปฏิบัติตามภาระหนี้ตามสัญญา
 - (3.7) สิทธิที่จะไม่ถูกพิจารณาหากไม่มีกฎหมาย
 - (3.8) เสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือความเชื่อ

ประเด็นที่ 3 การดำเนินการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การกำหนดสิทธิของผู้เสียหายจากการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน และผู้ดำเนินการแทนผู้ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงวิธีการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นดำเนินการแทน เพื่อที่จะแสดงถึงสิทธิของผู้เสียหายจากการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐได้กำหนดให้ความคุ้มครองเอาไว้ ซึ่งข้อสรุปของการดำเนินการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ได้มาและนำไปสู่การจัดทำกฎหมาย คือ

การกำหนดสิทธิของผู้ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายนี้ กำหนดสิทธิร้องเรียน ร้องทุกข์ กล่าวโทษ ฟ้องร้องดำเนินคดี สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือสินไหมทดแทน สิทธิขอไต่ถามไต่สวนฟ้องคดี หรือระหว่างการพิจารณาคดี และสิทธิมอบอำนาจให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนตน

ในกรณีที่ผู้ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่สามารถที่จะดำเนินการเองได้ เพราะเหตุแห่งการตาย การถูกทำร้ายร่างกายจนได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถูกกักขังโดยมิชอบ ให้คู่สมรส คู่ชีวิต หรือผู้ซึ่งอยู่กินฉันท์สามีภริยาซึ่งมิได้จดทะเบียนสมรส ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้อุปการะของผู้ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และผู้อยู่ในอุปการะของผู้ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นผู้ดำเนินการแทนผู้ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

กำหนดให้ผู้ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อาจมอบอำนาจโดยทำเป็นลายลักษณ์อักษรให้บุคคลอื่นดำเนินการแทนได้

ประเด็นที่ 4 บทกำหนดโทษ

บทกำหนดโทษมีความสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมายเนื่องจากทำให้ผู้ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้จะได้รับโทษ ซึ่งข้อสรุปในประเด็นนี้ก็คือ การกำหนดโทษหนักสำหรับบุคคลที่มีสถานะพิเศษแตกต่างกัน การกำหนดโทษผู้กระทำความผิดฐานละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่เป็นความผิดเล็กน้อย ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ถ้าการละเมิดจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำได้รับความเสียหายแก่ร่างกายอนามัยจิตใจ และเสรีภาพ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าถึงขั้นสาหัส ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าแก่ความตาย หรือพิการถาวร ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นการกำหนดโทษเพิ่มสูงขึ้นตามระดับความเสียหาย

ถ้าการละเมิดเข้าลักษณะเป็นการกระทำที่ทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ให้ลงโทษเพิ่มกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้กึ่งหนึ่ง และให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพิ่มขึ้น ไม่เกินสองเท่า และถ้าเป็นการละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โทษเพิ่มกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้อีกหนึ่งในสามส่วน โดยให้นำพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาใช้บังคับในส่วนความรับผิดทางแพ่งโดยอนุโลม และหากเป็นกรณีผู้ถูกละเมิดเป็นกลุ่มประเภอบาง เช่น ผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือกระทำเพราะความจำเป็น หรือเป็นการกระทำตามคำสั่งที่มีขอบด้วยกฎหมายของเจ้าพนักงานโดยสุจริต ให้องค์กรตุลาการใช้ดุลพินิจตามความเหมาะสมในการลดโทษ

โทษสำหรับ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ผู้บังคับบัญชา ที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับโทษเสมือนตัวการ

ในกรณีที่เป็นนิติบุคคล ให้นำพระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. 2560 และความรับผิดเรื่องตัวแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 15 ตัวแทน และลักษณะ 22 หุ้นส่วนและบริษัท มาบังคับใช้โดยอนุโลม โดยกำหนดบทยกเว้นความผิด ในกรณีกรรมการคนหนึ่งคนใดพิสูจน์ได้ว่าตนได้ลงมติไม่เห็นด้วยในการประชุมคณะกรรมการที่จะก่อให้เกิดการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน และมีพฤติกรรมการคัดค้านหรือต่อต้านการกระทำตามมติที่ประชุมดังกล่าวแล้ว อาจไม่มีความผิดในการกระทำนั้นของนิติบุคคล

ประเด็นทั้งสี่ประเด็นดังกล่าวเป็นข้อสรุปที่นำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2. อภิปรายผล

จากข้อสรุปของการวิจัยที่นำไปจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นจะพบว่า สาระสำคัญของกฎหมาย มี 3 ส่วน คือ

1) คำนิยามและองค์ประกอบการกระทำความผิดฐานละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน

การที่กฎหมายกำหนดให้มีคำนิยามนั้นเนื่องจาก การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นมีคำเฉพาะที่มีบัญญัติไว้ คือ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” “สิทธิขั้นพื้นฐาน” “การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” “การลดทอนคุณค่า” “ผู้เสียหาย” และ “ความร้ายแรง” ที่อาจจะเกิดการตีความที่แตกต่างกันได้ดังนั้นการให้ความหมายในกฎหมายที่เรียกว่าคำนิยามจึงเป็นการกำหนดขอบเขตการตีความให้อยู่ภายใต้คำนิยามที่กฎหมายกำหนดไว้

องค์ประกอบการกระทำความผิดฐานละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นการกำหนดลักษณะของการทำละเมิดเพื่อจะเป็นฐานดำเนินคดีและลงโทษ หากการกระทำนั้นครบองค์ประกอบการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน

2) การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นส่วนใหญ่มักจะเป็นการกระทำที่แฝงอยู่ในการกระทำที่มีกฎหมายอื่นบัญญัติไว้อยู่แล้วเพียงแต่ในบทบัญญัติของกฎหมายเหล่านั้นไม่ได้ครอบคลุมไปถึงการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานอยู่ด้วยทำให้ผู้ละเมิดที่กระทำความผิด 2 กระทั่งความผิดแต่ได้รับโทษกระทงเดียวเพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้ ดังนั้นเมื่อการวิจัยเห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานจึงได้จัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อให้เกิดการคุ้มครองขึ้นมา เนื่องจากเมื่อมีกฎหมายแล้วหากทำการละเมิดก็จะต้องมีกฎหมายที่กำหนดฐานความผิดตามกระทงความผิดที่แท้จริงได้

3) บทกำหนดโทษ

บทกำหนดโทษ คือ มาตรการในการลงโทษผู้กระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยมีความสำคัญในการกำหนดโทษแก่ผู้กระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของคนในสังคม และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการกระทำผิดด้วยเกรงจะได้รับโทษตามกฎหมาย และเป็นการปราบปรามผู้กระทำผิดให้เกิดความหยาบช้าเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับ และเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างมิให้มีการกระทำผิด ซึ่งการวิจัยได้กำหนดโทษในลักษณะให้มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงที่ผู้ถูกละเมิดได้รับ กับสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้อำนาจหน้าที่แต่กลับกระทำผิดเอง ที่จะได้รับโทษหนักขึ้น

สรุปการอภิปรายผล ตามที่กล่าวมานี้ย่อมเป็นข้อสรุปของข้อค้นพบจากการวิจัยที่นำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบเพื่อให้เกิดการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประเทศไทย และเพื่อให้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้งนี้รวมทั้งเป็นการตอบข้อกังขาในทางระหว่างประเทศที่ประเทศไทยสามารถสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบความยุติธรรมของกระบวนการยุติธรรมและองค์การตุลาการไทย ทำให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์น่าจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยในการเจรจาความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องต่าง ๆ ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 การวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ให้มีการนำเอากฎหมายต้นแบบที่จัดทำขึ้นมานั้น ไปสู่กระบวนการทางนิติบัญญัติ เพื่อให้ตราเป็นกฎหมายใช้บังคับ
- 2) ให้ภาครัฐได้มีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้แก่บุคลากรในหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในการปฏิบัติหน้าที่ และการดำเนินชีวิตในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน
- 3) ให้ภาครัฐได้มีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้แก่ภาคเอกชนเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในการดำเนินชีวิตของตน ไม่ให้เกิดการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น
- 4) ให้ภาครัฐจัดทำมาตรการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครในชุมชนที่มีหน้าที่คอยประชาสัมพันธ์ แนะนำ ชี้แนะ และสอดคล้องว่า ในชุมชนของตนมีการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ โดยอาจกำหนดให้เป็นผู้ช่วยของผู้ใหญ่บ้าน หรือมีรางวัลหรือค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่หรือแจ้งเบาะแส เป็นต้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเสนอแนะหัวข้อวิจัยที่ควรทำต่อ คือ “การกำหนดองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เนื่องจากสถานการณ์ของการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้มีองค์กรที่ให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (สิทธิขั้นพื้นฐาน) คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 แต่เนื่องด้วยอำนาจหน้าที่ที่มุ่งเน้นในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยการแสวงหาข้อเท็จจริงและระงับข้อพิพาท แต่กลับไม่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในเชิงรุก

(มีเพียงส่งข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่กระทำละเมิดหรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในส่วนนั้นไปปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล โดยหน่วยงานดังกล่าวจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย) การที่จะกำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจและหน้าที่ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปด้วยนั้น อาจจะไม่เหมาะสม เนื่องจากเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรัฐหรือเอกชน และต้องใช้ความเชี่ยวชาญพิเศษ จึงเห็นควรให้มีทบัตบัญญัติจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พร้อมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ มาตรการในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เป็นการไม่สร้างภาระให้แก่ผู้ถูกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพิ่มเติมมากเกินไป เนื่องจากผู้ถูกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มักจะเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่ไม่ได้มีทุนทรัพย์และเวลาที่จะไปดำเนินคดีด้วยตนเอง และควรมีมาตรการในการเยียวยาในเบื้องต้นอย่างรวดเร็ว เพื่อลดความเสียหายจากการถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้ได้มากที่สุด ในเบื้องต้น ไปขั้นหนึ่งก่อน

4. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และสมมติฐาน

4.1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

1) วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 เพื่อศึกษาและวิจัย แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีคำตอบอยู่ใน บทที่ 2

2) วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาวะการณ์แห่งปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ผลกระทบจากไม่มีกฎหมายลำดับรองในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในปัจจุบัน มีคำตอบอยู่ในบทที่ 4

3) วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และกฎหมายเฉพาะที่มีลักษณะการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แฝงอยู่ มีคำตอบอยู่ในบทที่ 2 และบทที่ 4

4) วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 4 เพื่อหาคำตอบ โครงสร้างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีคำตอบอยู่ในบทที่ 4 และ บทที่ 5

5) วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 5 เพื่อการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีคำตอบอยู่ในบทที่ 5

4.2 ผลการวิจัยตามสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ คือ

“ปัญหาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของไทยยังไม่ได้รับการคุ้มครอง เนื่องจากไม่มีกฎหมายให้การคุ้มครองที่ชัดเจนมีเพียงบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเท่านั้น การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นกฎหมายเฉพาะ โดยมีโครงสร้างของกฎหมายประกอบด้วย หลักการและเหตุผล คำนิยาม องค์ประกอบของความผิดฐานละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การดำเนินการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการลงโทษผู้กระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะทำให้ได้กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่จะคุ้มครองตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้”

คำตอบจากการวิจัยมีความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ได้กำหนดไว้